

PARTITS POLÍTICS I DEMOCRÀCIA

Vanesa Casado

Quan la Secretaria de Formació de les JERC de Ponent em va demanar que escrivís pel seu bloc sobre alguna cosa jurídica, vaig pensar que com sempre, la gent creu que havent estudiat dret n'has de saber de qualsevol de les seves branques i tot i acceptar, temia el tema. En Josep Espasa em va comentar que el tema, sobre el qual estarien interessats era l'Estat de Dret i la llei/il·legalització de partits. Assumpte d'extrema actualitat fruit dels malaurats casos del Partit Comunista de les Terres Basques, ANB o el processament de membres de la Mesa del Parlament Basc que acomplien amb el què disposa el seu Reglament.

D'entrada, l'associació Estat de Dret i partits polítics sembla raonable però si atenem a la configuració històrica caldrà matisar-la. La idea d'Estat de Dret sorgeix en el marc liberal, tot i que s'adapta a la resta d'adjectius que el poden qualificar (així, per exemple, l'article 1.1¹ de la Constitució Espanyola (CE) parla d'Estat social i democràtic de Dret), amb voluntat de subordinar els poders públics a la llei, d'imposar un control a aquells qui governen i, per tant, no s'adiu pas amb el què intuïtivament podem pensar que és la funció dels partits polítics: la representació dels interessos i opinions de la ciutadania.

D'acord amb el mencionat article 1.1, caldria potser associar partits polítics amb democràcia. El poble (*demos*) és divers i, per tant, també n'ha de ser la seva representació política. El mateix Tribunal Constitucional, en la seva Sentència 12/1982, de 31 de març, definí el pluralisme polític, enunciat com a valor superior en el mateix article 1.1, com a "requisit funcional de l'Estat Democràtic". El pluralisme és polièdric i no s'estén només a l'àmbit polític sinó també social (pensem, per exemple, en el dret d'associació de l'art. 22 CE).

¹ "1. España se constituye en un Estado social y democrático de Derecho, que propugna como valores superiores de su ordenamiento jurídico la libertad, la justicia, la igualdad y el pluralismo político".

Abans d'analitzar la situació actual de la legislació referent als partits polítics, un enfocament de la seva posició constitucional específica i també la dels drets fonamentals que s'hi relacionen. L'article 6 CE² constitucionalitza els partits. La definició subjacent dels mateixos pot ser, a grans trets, la d'associacions de ciutadans que adopten *“la forma d'una organització permanent i estable, que defensa unes opcions ideològiques i disposa d'un programa polític, i que té com a finalitat accedir als òrgans de govern per dur-lo a terme”*³. L'estructura de partits ha conduït, al llarg de la història a la internalització de la seva lògica en les institucions i en la representació política. Convé remarcar que, com bé sabem, no són l'únic instrument de participació, si que són el fonamental.

Ha aparegut la paraula participació, la qual ens remet a l'article 23.1 CE (dret de participació política) i també al 23.2 CE (dret de sufragi passiu), drets dels quals són titulars iguals tots els ciutadans, sense oblidar que els partits polítics són una forma particular d'associació (dret reconegut i limitat a l'article 22 CE). De l'anterior es deriva que la llibertat de partits polítics hauria de tenir un caràcter reforçat.

Exposades les consideracions bàsiques sobre partits polítics que han de servir per posar en qüestió l'actual Llei Orgànica 6/2002, de 27 de juny (LOPP). Aquesta regulació dels partits polítics hi ha qui l'entén com una autodefensa de la qual es dota la democràcia (reprement les paraules del Tribunal Europeu dels Drets Humans en resoldre un cas relatiu a un partit turc en la seva sentència de 1 de juliol de 2001, una lectura recomanada tant per les qüestions referents a la llibertat d'associació política com per veure l'encaix en la mentalitat occidental de doctrines d'arrels islàmiques) i a molts d'altres, en canvi, més enllà del referent a requisits de funcionament intern, ens sembla més aviat un autoatac (doncs les Corts Generals que l'aprovaren són la corporificació de la democràcia) als seus fonaments.

² *“Los partidos políticos expresan el pluralismo político, concurren a la formación y manifestación de la voluntad popular y son instrumento fundamental para la participación política. Su creación y el ejercicio de su actividad son libres dentro del respeto a la Constitución y a la Ley. Su estructura interna y funcionamiento deberán ser democráticos”.*

³ FOSSAS, E; PÉREZ, J.L.: Lliçons de dret constitucional. Pòrtic, biblioteca universitària. Barcelona, 2001 (3^a ed.)

Com recull el govern basc al recurs d'inconstitucionalitat contra la Llei de Partits, aquest text legal es podria enquadrar en el què hom anomena “democràcia militant” que vol dir que no només s’imposa un respecte pel model imperant sinó l’adhesió positiva al seu ordenament i, en primer lloc, a la Constitució. Es pot veure il·lustrat especialment en la tercera causa de dissolució que estableix l’article 10.2 LOPP: “*Cuando de forma reiterada y grave su actividad vulnera los principios democráticos o persiga deteriorar o destruir el régimen de libertades o imposibilitar o eliminar el sistema democrático, mediante las conductas a que se refiere el artículo 9⁴*”. El tribunal Constitucional en la Sentència de 12 de març de 2003 que determina la constitucionalitat del text que aquí comentem, entén que no s’assumeixen els postulats de la democràcia militant en la mesura que la Constitució és reformable de cap a cap. Sovint, els juristes es queden en el plànol formal quan convé als seus interessos. No es podrà reformar res si no es poden accedir als mecanismes de reforma i per fer-ho, cal que s’asseguri la participació política de totes les visions.

Resulta difícil d’entendre la dicotomia existent entre aquesta Llei i la Constitució. Per una banda, si com sosté la doctrina, la Constitució ens garanteix la llibertat ideològica (art. 16) i d’expressió (art. 20) i per tant, “no admet la persecució d’ideologies i sí d’activitats i conductes; prohibeix mitjans antidemocràtics, no finalitats. Pot propugnar-se qualsevol ideologia pels partits, permetent-se que aquests discrepin de la nostra (sic) norma jurídica suprema i la canviïn. El que no es permet és que (...) es canviïn fora de les vies formals establertes constitucionalment”⁵, no essent, per tant, admissible que els partits realitzin activitats terroristes. L’únic límit admissible a la llibertat d’associació seria l’imposat per la regulació penal

Com lamentava López Tena en un article publicat el passat divendres 1 de febrer al Periódico de Catalunya “a cadascuna de les eleccions, ni abans ni després, es posa en marxa la màquina d’il·legalitzar, que més que al servei de la política antiterrorista està al servei electoral del PP i del PSOE”. Jo afegiria que si es demana democràcia militant,

⁴ L’article 9 el trobareu al final del present escrit per tal d’aportar una idea global de la regulació que malauradament demostra el seu caràcter *ad hoc*, és a dir, ésser redactada amb la finalitat de combatre únicament l’esquerra abertzale.

⁵ MARTÍNEZ, M.D: Régimen jurídico de los partidos políticos. Marcial Pons, Madrid, 2006.

**Federació de Ponent de les Joventuts
d'Esquerra Republicana de Catalunya**

aquesta sigui una exigència per tots, no únicament per l'esquerra abertzale, sinó també per partits nacionalsocialistes o xenòfobs, dels quals a tots ens venen al cap uns quants exemples i sabem que continuen campant impunement. La LOPP va ser una llei elaborada *ad hoc* (amb una finalitat específica) i aplicada *ad hoc*.

Per tal de fer més entenedor tot l'anteriorment explicat i clarificar (no pas entendre) el cas actual d'ANB davant del Tribunal Suprem i davant la instrucció del jutge Garzón de l'Audiència Nacional, reprendré breument i de manera més planera alguns aspectes ja tractats.

Si Espanya es defineix com una democràcia, la participació dels ciutadans en la seva construcció i desenvolupament és indispensable. Aquesta participació política s'efectua mitjançant, entre d'altres, els partits polítics. En aquest escenari entren en joc drets tan fonamentals com la llibertat d'opinió i expressió, la llibertat d'associació, el dret al sufragi passiu... Per tant, l'ordenament jurídic ha de garantir la participació política i, jo diria més, l'ha de fomentar. Ens podem preguntar si és admissible que la democràcia adopti certes proteccions per autopreservar-se. La resposta seria afirmativa. Ara bé, la democràcia no pot tutelar els continguts de les ideologies (qüestió diferent es la regulació del nazisme a la Constitució alemanya), però sí que pot requerir que es respectin els procediments formals.

D'acord amb l'anterior, la LOPP s'extralimita perquè persegueix idearis. El pitjor és que es persegueix un ideari concret. I una llei feta expressament per perseguir l'esquerra abertzale és contrària a la definició mateixa de democràcia. Si realment hom admet que la Consitució es pot canviar, per què no deixen participar a aquells qui hi estan en desacord? Tal com es desprèn de la cita de López Tena, no es tracta només d'una qüestió de prohibir unes formacions polítiques concretes, sinó que veient quan s'enceten aquests processos d'il·legalitzacions, hom s'adona que responen a finalitats electorals, no pas, evidentment, perquè PP o PSOE creguin que els podran guanyar espai electoral sinó per reivindicar un nacionalisme espanyol que falsament enarbora la bandera de la democràcia (plural?).

**Federació de Ponent de les Joventuts
d'Esquerra Republicana de Catalunya**

Per últim, un apunt d'actualitat. Si heu seguit aquesta setmana els diaris haureu vist que les decisions judicials sobre casos referents a ANB no són pas massa coherents. Primer, el jutge d'instrucció de l'Audiència Nacional Garzón, un gallard cavaller que vetlla perquè l'independentisme i, fins i tot, el nacionalisme basc no avanci, decideix l'adopció de mesures cautelars penals que suspenen totes les activitats d'ANB tot i ser un procés no contra la formació en sí mateixa sinó contra persones (els processos penals sempre tenen individus com a acusats doncs la responsabilitat penal és personal) suposadament vinculades a la mateixa i presumptament culpables de delictes terroristes. En canvi, el Tribunal Suprem, òrgan encarregat del procés d'il·legalització, no ha adoptat mesures cautelars de suspensió total perquè consideren que tindrien caràcter desproporcionat doncs el procés encara està en qüestions molt indiciàries, conclusió força raonable. Però, en canvi, sí que impedirà que ANB es presenti a les eleccions. La raó per la qual pren la segona mesura és perquè d'acord amb la legislació, els càrrecs electes són personals i per més que el procés que s'ha encetat tirés endavant i ANB fos declarada il·legal, els seus diputats i senadors conservarien els seus escons (aparentment, perquè a tots ens ve al cap l'enrenou amb Atutxa i la resta de la Mesa del Parlament Basc per no acomplir, basant-se en el Reglament de la càmera basca que és el que regia, l'ordre de dissolució del grup parlamentari de l'esquerra abertzale), com de moment fan els actuals representants a tots els nivells (Ajuntaments, Parlament...) d'EHAK contra els quals en els processos en marxa no s'han pres mesures. Simplement, incoherència.

I ja, per concloure, la LOPP només s'aplica, amb finalitats electorals, contra l'esquerra abertzale tot i que altres partits també la incompleixen. La regulació que es conté en aquesta discutible llei és contrària a la participació democràtica.

Annex: Article 9 LOPP, apartats 2 i 3 (en cursiva he afegit alguns comentaris i he subratllats aspectes que són característics del què abans s'ha descrit com a democràcia activa):

“2. Un partido político será declarado ilegal cuando su actividad vulnere los principios democráticos (*que no amb el seu ideari*), particularmente cuando con la misma persiga deteriorar o destruir el régimen de libertades o imposibilitar o eliminar el sistema democrático, mediante alguna de las siguientes conductas, realizadas de forma reiterada y grave:

- a. Vulnerar sistemáticamente las libertades y derechos fundamentales, promoviendo, justificando o exculpando los atentados contra la vida o la integridad de las personas (*assumeixen aquella dita castellana que “quien calla otorga”, en canvi les declaracions xenòfobes d'alguns partits no són perseguïdes*), o la exclusión o persecución de personas por razón de su ideología, religión o creencias, nacionalidad, raza, sexo u orientación sexual.
- b. Fomentar, propiciar o legitimar la violencia como método para la consecución de objetivos políticos o para hacer desaparecer las condiciones precisas para el ejercicio de la democracia, del pluralismo y de las libertades políticas.
- c. Complementar y apoyar políticamente la acción de organizaciones terroristas para la consecución de sus fines de subvertir el orden constitucional o alterar gravemente la paz pública, tratando de someter a un clima de terror a los poderes públicos, a determinadas personas o grupos de la sociedad o a la población en general, o contribuir a multiplicar los efectos de la violencia terrorista y del miedo y la intimidación generada por la misma.

3. Se entenderá que en un partido político concurren las circunstancias del apartado anterior cuando se produzca la repetición o acumulación de alguna de las conductas siguientes:

- a. Dar apoyo político expreso o tácito al terrorismo, legitimando las acciones terroristas para la consecución de fines políticos al margen de los cauces pacíficos y democráticos, o exculpando y minimizando su significado y la violación de derechos fundamentales que comporta.
- b. Acompañar la acción de la violencia con programas y actuaciones que fomentan una cultura de enfrentamiento y confrontación civil ligada a la actividad de los terroristas, o que persiguen intimidar, hacer desistir, neutralizar o aislar socialmente a quienes se oponen a la misma, haciéndoles vivir cotidianamente en un ambiente de coacción, miedo, exclusión o privación básica de las libertades y, en particular, de la libertad para opinar y para participar libre y democráticamente en los asuntos públicos.
- c. Incluir regularmente en sus órganos directivos o en sus listas electorales personas condenadas por delitos de terrorismo que no hayan rechazado públicamente los fines y los medios terroristas, o mantener un amplio número de sus afiliados doble militancia en organizaciones o entidades vinculadas a un

**Federació de Ponent de les Joventuts
d'Esquerra Republicana de Catalunya**

- grupo terrorista o violento, salvo que hayan adoptado medidas disciplinarias contra éstos conducentes a su expulsión.
- d. Utilizar como instrumentos de la actividad del partido, conjuntamente con los propios o en sustitución de los mismos, símbolos, mensajes o elementos que representen o se identifiquen con el terrorismo o la violencia y con las conductas asociadas al mismo.
 - e. Ceder, en favor de los terroristas o de quienes colaboran con ellos, los derechos y prerrogativas que el ordenamiento, y concretamente la legislación electoral, conceden a los partidos políticos.
 - f. Colaborar habitualmente con entidades o grupos que actúen de forma sistemática de acuerdo con una organización terrorista o violenta, o que amparan o apoyan al terrorismo o a los terroristas.
 - g. Apoyar desde las instituciones en las que se gobierna, con medidas administrativas, económicas o de cualquier otro orden, a las entidades mencionadas en el párrafo anterior.
 - h. Promover, dar cobertura o participar en actividades que tengan por objeto recompensar, homenajear o distinguir las acciones terroristas o violentas o a quienes las cometen o colaboran con las mismas.
 - i. Dar cobertura a las acciones de desorden, intimidación o coacción social vinculadas al terrorismo o la violencia.”